

O'ZBEKISTONNING IJTIMOYIY-IQTISODIY RIVOJIDA QISHLOQ JOYLARINING AHAMIYATI

Nasullayeva Malika Botir qizi

Toshkent davlat agrar universiteti Agrologistika va biznes fakulteti Professional

ta'lim : iqtisodiyot (qishloq xo'jaligi) 1-kurs talabasi

E-mail:nasrullayevnodirjon29@gmail.com

Mavhum Maqolada qishloq joylarini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari ko'rib chiqilgan. Qishloq joylarining holati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *qishloq joylar, qishloq xo'jaligi, barqaror o'sish, qashshoqlik darajasi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish.*

KIRISH

Qishloq joylar quyidagi muhim iqtisodiy funksiyalarni bajarilishini ta'minlaydi: ishlab chiqarish oziq-ovqat, qishloq xo'jaligi xom ashyosi, boshqa qishloq xo'jaligi bo'lmagan tovarlar va xizmatlar, shuningdek jamoat mollari, rekreatsion xizmatlar ko'rsatish, qishloq turmush tarzini saqlash va qishloq madaniyati, landshaftlarni saqlash, qishloq aholisi darajasining o'sishi va uning hayot sifatini yaxshilash; ekologik muvozanat . Agar qishloq iqtisodiyoti tanazzulga uchragan bo'lsa, unda qishloq hududi rivojlanmagan. Qishloq iqtisodiyotining barqaror o'sishi mamlakatdagi barcha sohalarni rivojlantirishga yordam beradi . Shuning uchun qishloq joylarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish masalalarini hal etish mamlakatning barqaror rivojlanishida fundamental.

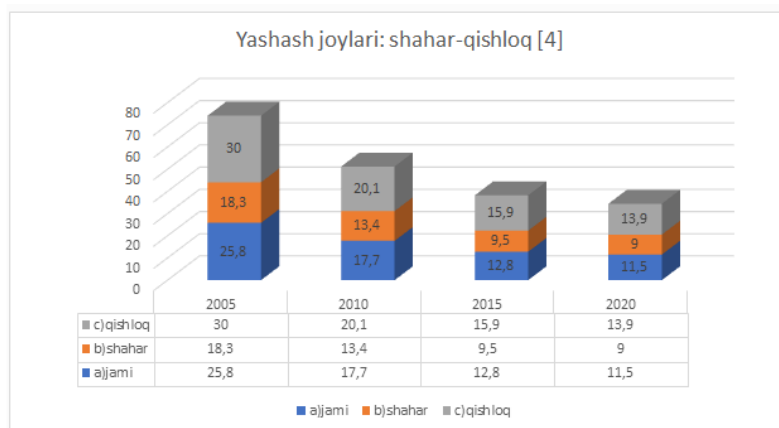
ASOSIY MA'LUMOTLAR

BMT ekspertlarining fikriga ko'ra, dunyodagi qishloq aholisining qariyb 70 foizi kam ta'minlangan mamlakatlar. Kam daromadli mamlakatlarda aholining 67% qishloq joylarda yashaydi. Yuqori daromadli mamlakatlarda 18,4%. Xuddi shunday, qishloq joylarda (qayerda ish o'rinlari) o'rtasida daromad farq asosan qishloq xo'jaligi sohasida mavjud) va shahar joylari (bu yerda sanoat va xizmatlar dominate) ko'plab mamlakatlarda ancha yuqori bo'lib qolmoqda. 2020 yilda o'rta daromadli mamlakatlar aholi jon boshiga YaIMdan 6,1 baravar, 14,5 baravar kam bo'lgan qishloq xo'jaligi daromadlari bor edi va o'rta daromadli mamlakatlarda aholi jon boshiga YaIMga nisbatan. Shunga ko'ra, qashshoqlik darajasi qishloq joylarda shaharlarga qaraganda yuqori. Rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq joylarda kambag'allarning 80% yashaydi. Yana bir haqiqat shundaki, shahar aholisining 5,3% ga nisbatan qishloq aholisining taxminan 18% o'ta qashshoqlikda yashaydi.

O'zbekiston qishloq aholisi 2022 yilda 17 308 463 kishini tashkil etdi, bu aholining 49,6 foizini tashkil etdi o'tgan yilga nisbatan jami aholi, o'sish 1.97% [2]. Mirziyoyev parlamentga yo'llagan murojaatida " hududlarning aksariyat aholisi, ayniqsa, qishloqlar, daromad etarli manbalarini yo'q. Barcha mamlakatlarda bo'lgani kabi, biz ham aholining kam daromadli qatlamlariga ega. Turli hisob-kitoblarga ko'ra, bu ko'rsatkich 12-15 foiz. Biz mamlakatimizning 4-5 million aholisi haqida gapiramiz " [3]. Qashshoqlik darajasi-so'rovda yashovchi aholining umumiy ulushidagi aholining ulushi aholi jon boshiga iste'mol qilinadigan

uy xo'jaliklari milliy qashshoqlik chegarasidan past. Ning nisbati kambag'allar kamroq iste'mol qiladigan uy xo'jaligi a'zolari sonining nisbati sifatida aniqlanadi So'rovda qatnashgan oila a'zolarining umumiy soniga kuniga 2100 kilokaloriya foiz (Jahon banki tavsiyalariga muvofiq).

Jadval 1. 2005-2020 yillarda O'zbekistonda qashshoqlik darajasi va mintaqalar bo'yicha.

2020 yilda respublikaning qishloq joylarida kambag'allarning ulushi 13,9% ga nisbatan 9% ni tashkil etdi shahar aholisi. 2030 yilga kelib, barcha yoshdagi kambag'al erkaklar, ayollar va bolalarning ulushi, uning barcha ko'rinishlarida, yarimga qisqartirish kerak. Qashshoqlikni engish muammosini faqat nafaqa va moddiy to'lash orqali hal qilib bo'lmaydi yordam yoki ularning miqdorini oshirish orqali. Qashshoqlikni kamaytirish quyidagilarni amalga oshirishni talab qiladi keng qamrovli iqtisodiy va ijtimoiy siyosat-tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishdan tortib to aholining qobiliyati va salohiyatini safarbar etish, yangi ish o'rinlari yaratish.

Optimal usul quyidagicha bo'lishi mumkin: uchun eng qulay shart-sharoitlarni yaratish iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirish. Qishloq joylarda real sektorning asosiy qismi qishloq joylarda asosiy ish beruvchi bo'lgan qishloq xo'jaligi. Uning barqaror rivojlanishi boshqa tarmoqlarni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi, qishloq xo'jaligi ta'minlashda ishtirok etadi hozirgi va kelajakda mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligining mahsulotlari qiymatida sanoat, qoida tariqasida, mamlakatning barcha fuqarolariga tegishli bo'lgan tabiiy ijara mavjud. O'zbekistonda ham shaharlar, ham qishloq joylar o'z hissasini qo'shmoqda respublikani rivojlantirish strategiyasini izchil amalga oshirish va samarali mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning muhim yo'nalishlarini ilgari surish. Kabi sohalar qishloq hududlarining salohiyatidan oqilona foydalanish, xususan, qishloq aholisini jalb qilish aholi tadbirkorlikda, chekka hududlarda zamonaviy infratuzilmani shakllantirish va, pirovardida, aholining hayot sifatini yaxshilash ustuvor vazifalar sirasiga kiradi. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasining 17 ta qonuni, 29 ta qarori, 143 ta qarori O'zbekiston Respublikasi prezidenti va hukumatning 183 ta qarorida qishloq xo'jaligi va qishloq joylari qabul qilindi . 2019 yilda " rivojlanish strategiyasi 2020-2030 yillarda O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi " qabul qilindi [8].

Prezidentning «Agrar sektorni zamonaviy qishloq xo‘jaligi texnikalari bilan ta‘minlashni rag‘batlantirishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida» qarori qabul qilindi.

Qaror Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirishda zarur agrotexnik tadbirlarni o‘z vaqtida va sifatli amalga oshirish, agrar sektorda qishloq xo‘jaligi texnikasiga bo‘lgan talabni qondirish, qishloq xo‘jaligi korxonalarini ma‘nan va jismonan eskirgan texnikalar o‘rniga zamonaviy va resurstejamkor texnikalar bilan ta‘minlashni rag‘batlantirish tizimini takomillashtirishni maqsad qiladi.

2023-yil 1-apreldan boshlab:

- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 11-noyabrdagi «Chirchiq shahrida qishloq xo‘jaligi mashinasozlik klasterini tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-7-son qarorida nazarda tutilgan subsidiyalar barcha mahalliy qishloq xo‘jaligi texnikasi ishlab chiqaruvchi korxonalariga tatbiq etiladi;

- qishloq xo‘jaligi korxonalari va tadbirkorlik sub‘yektlari tomonidan o‘rnatilgan tartibda shakllantiriladigan ro‘yxat bo‘yicha xorijdan olib kelinadigan barcha turdagi qishloq xo‘jaligi texnikalari va agregatlari hamda ularning butlovchi buyumlari va ehtiyot qismlari, istisno tariqasida, 2025-yil 1-yanvarga qadar bojxona to‘lovlaridan (qo‘shilgan qiymat solig‘i va bojxona rasmiylashtiruv yig‘imlaridan tashqari) va utilizatsiya yig‘imidan ozod qilinadi hamda tadbirkorlik sub‘yektlariga erkin muomalaga chiqarish (import) bojxona rejimiga joylashtirilgan sanadan boshlab qo‘shilgan qiymat solig‘ini 270 kungacha bo‘lgan muddatga kechiktirib to‘lashga ruxsat beriladi;

- xalqaro moliya institutlari tomonidan lizing kompaniyalariga ajratilgan mablag‘lar doirasida o‘zini o‘zi band qilgan shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarga qishloq xo‘jaligi texnikasi va agregatlarini lizingga berishga ruxsat etiladi;

2023-2024-yillarda qishloq xo‘jaligi texnikasi xaridini moliyalashtirish uchun jami 2,6 trillion so‘m yo‘naltirilgan.

Bu mablag‘ quyidagicha yo‘naltiriladi:

- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-iyuldagi PQ-335-son qaroriga asosan Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan qishloq xo‘jaligi texnikalarini xarid qilish uchun tijorat banklariga joylashtirilgan 100 million AQSh dollaridan 2022 yilda o‘zlashtirilmasdan qolgan 670 milliard so‘m (59 million AQSh dollari) miqdoridagi mablag‘ texnika xaridi uchun 10 foiz stavkada 10 yilga kredit ajratish uchun;

- 800 milliard so‘m (70 million AQSh dollari) – xalqaro moliya institutlari mablag‘lari hisobidan qishloq xo‘jaligi texnikalarini xarid qilish uchun lizing tashkilotlariga joylashtirish hisobiga;

- 1,1 trillion so‘m (100 million AQSh dollari) – xalqaro moliya institutlari mablag‘lari hisobidan qishloq xo‘jaligi texnikalarini xarid qilish uchun tijorat banklariga joylashtirish hisobiga.

Bunda:

- xizmat ko‘rsatadigan tijorat banklari tomonidan lizing tashkilotlariga kredit ajratilishida garov ta‘minoti sifatida lizingga beriladigan texnikalar va sug‘urta polisi qabul qilinishi mumkin;

- xalqaro moliya institutlaridan jalb qilingan mablag‘lar hisobidan xaridorlarga qishloq xo‘jaligi texnikalari lizing marjasi yillik 3 foizdan oshmagan stavkada 10 yilgacha bo‘lgan muddatga Qishloq xo‘jaligi vazirligi buyurtmasi asosida lizingga beriladi.[9]

Xulosa

Qishloq joylarda davlat xizmatlari rivojlanmagan, shuningdek transport darajasi va axborot-kommunikatsiya aloqasi. Kompleks rivojlantirish mintaqaviy ehtiyojlarni batafsil baholash va raqobatbardoshlikka asoslangan strategiyalar va dasturlar afzalliklari talab qilinadi. Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanadigan chora-tadbirlarning aksariyati qishloq xo‘jaligi sektori bevosita fermerlarga va boshqa qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilariga yo‘naltiriladi. An xorijiy mamlakatlar ma‘lumotlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy qishloq joylarini rivojlantirish qishloq xo‘jaligini rivojlantirish bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, mavjud shuningdek, mahalliy hal qilish uchun subsidiyalar berishga asoslangan islohotlarning samarasizligi muhim ijtimoiy-iqtisodiy muammolar. Mavjud qishloqlarni rivojlantirish dasturlari, qoida tariqasida asosan yirik shahar markazlari foydasiga mintaqaviy iqtisodiy tafovutlarni bartaraf etishga qaratilgan, tarmoq ko‘magi qishloq aholisining ozgina qismiga - fermerlarga va boshqalarga beriladi .

Strategik ustuvorlikning asosiy maqsadi qishloqning barqaror rivojlanishini ta‘minlashdan iborat hududlar. Ushbu maqsadlarga erishish uchun quyidagilar zarur: haqiqatni batafsil baholash qishloq rivojlanishiga bo‘lgan ehtiyoj; davlat tomonidan qo‘llab - quvvatlashning huquqiy asoslarini takomillashtirish, ta‘minlash manfaatlarni himoya qilish, shuningdek, qishloq jamoalariga qaror qabul qilishni markazsizlashtirish; grant uchun shaffof mexanizmlarni tajriba sifatida ishlab chiqish va amalga oshirish qishloq xo‘jaligini tashkil etish va rivojlantirish uchun investitsiyalarni qo‘llab-quvvatlash va jalb qilish korxonalar, mahalliy fuqarolar yig‘inlari uchun imkoniyatlarni safarbar qilish va rivojlanish mahalliy fuqarolar, agrobiznes, fuqarolik jamiyati institutlari o‘rtasidagi davlat-xususiy sheriklik va davlat organlari; integratsiyalashgan rivojlanish milliy dasturini ishlab chiqish qishloq joylari.

ADABIYOTLAR:

1. <https://www.un.org/en/global-issues/population>
2. <https://stat.uz>

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisi va O'zbekiston xalqiga murojaat . Dekabr 22, 2022

4. <https://stat.uz>

5. Kovalenko E. G. qishloq joylarini barqaror rivojlantirish mexanizmi mintaqa / / fan va ta'limning zamonaviy muammolari. 2012. No. 2.

6. <https://stat.uz>

7. <https://stat.uz>

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 23 yil 2019 oktyabrdagi farmoni. UP 5853 " Respublika qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida O'zbekistonning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan".

9. <https://xabar.uz/jokc>